

**Қырғызхан Гүлбаршын Азисқызының «6D011400-Тарих»
мамандығы бойынша (PhD) докторы дәрежесін алу үшін дайындалған**

АҢДАТПАСЫ

Зерттеу тақырыбы: «Заманауи мектептің 5-7 сыныптарында Қазақстан тарихын оқытудағы цифрлық технологияларды қолданудың теориялық және практикалық мәселелері».

Зерттеу мақсаты. Теориялық - эксперименттік зерттеу процесінде Қазақстан тарихы бойынша цифрлық технологияларды жасау мен пайдаланудың әдістемелік негіздерін анықтау. Тарих бойынша цифрлық технологияларды әзірлеу мен пайдаланудың әдістемелік негіздері деп: цифрлық технологияларды жасауға психологиялық-педагогикалық, теориялық тәсілдерді әдістемелік интерпретациялау болып табылады. Қазақстан тарихы бойынша цифрлық технологияларды әзірлеу теориясы мен практикасын нәтижелі қорыту түсіндірілді. Цифрлық технологиялар көмегімен жүзеге асырылатын Қазақстан тарихын оқыту процесін ұйымдастырудың мақсаттары, мазмұны, құрылымы, тәсілдері айқындалды.

Зерттеудің міндеттері. Осы мақсатқа жету барысында төмендегідей міндеттер алға қойылды:

- психологиялық-педагогикалық және әдістемелік талдау нәтижесінде тарихты оқыту процесінде цифрлық технологияларды қолданудың теориялық негіздерін ашуға арналған әдебиеттер тізімін дайындау;

- цифрлық технологиялардың әдістемелік моделін құру;

- цифрлық технологиялардың моделі негізінде тарих бойынша компьютерлік эксперименттік бағдарлама, онымен жұмыс істеу әдістемесін әзірлеу;

- процесте құрылған цифрлық технологиялардың тиімділігін тексеру;

Зерттеу әдістері:

Зерттеу жұмысына қойылған міндеттерді жүзеге асыруда теориялық (философиялық, әлеуметтанушылық, психологиялық, педагогикалық және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау, сараптамалық шолу әдісі, қорытындылау, салыстыру т.б.); эмпирикалық (сауалнама, әңгімелесу, педагогикалық бақылау, тестілеу, педагогикалық эксперимент); зерттеу бойынша алынған нәтижелерді өңдеудің математикалық - статистикалық әдістері қолданылды.

Ғылыми объективтілік, нақтылық, жүйелілік секілді тарих ғылымының қағидалары негіз бола алады.

Эксперимент жұмысының нәтижесі негізінде: осы зерттеудің тұжырымдары мен ұсынылған шешімдері бізге жаңа технологиялардың жаңа мүмкіндіктерін және оқыту мен оқытудың өзара әрекеттесуін пайдалануға көмектеседі. Қазақстан тарихы сабақтарында АКТ қолдана отырып, іс - әрекетті дамыту, оқушыларға тәжірибесі қоғамда құнды болып табылатын білімді адамдар болуға мүмкіндік береді. Зерттеу мәселенің басты

себептерінің және кедергілерінің бірі ретінде оқу бағдарламасына және оқу бағдарламасының дизайнына үлкен өзгерістер енгізеді деп күтілуде.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

Зерттеудің мазмұны ғылыми аппаратқа сәйкес келеді және зерттеу әдістерінің жиынтығын қолданады. Жұмыстың жоспарлы кезеңділігімен алынған деректердің дәлелі бар эксперименттік зерттеу, оқу-тәрбие процесінде олардың нәтижелерінің тиімділігі бар бастапқы және соңғы көрсеткіштер енгізу арқылы қамтамасыз етіледі. Оқушылардың білімін интерактивті режимде бақылау оқытудың тиімділігін арттырады, тұлғаның барлық әлеуетін, танымдық, моральдық - адамгершілік, шығармашылық, коммуникативтік және эстетикалық мүмкіндіктерін іске асыруға, оқушылардың интеллектісін, ақпараттық мәдениетін дамытуға ықпал етеді. Тарихты оқытуда цифрлық технологияларды қолдану стратегияларын әзірлеу кезінде оқыту жүйелерінен немесе оқыту технологияларынан білім берудегі интернет-ресурстардың орны мен рөлін талдауға баса назар аударылатындығын атап өткен жөн.

Цифрлық технологиялар арқылы пәнді оқытуда белсенділік тәсілін жүзеге асыру және өткенді зерттеудің оң мотивациясын ынталандыру;

Білім беру мазмұнын өз бетінше игеру тәжірибесін жинақтай отырып, мектеп оқушыларының танымдық іс-әрекет дағдыларын игеру процесін жетілдіру;

Жаппай мектептегі оқу процесін дараландыру;

Цифрлық технологиялардың көмегімен тәрбиелік ықпал ету әдістерін жетілдіру;

Цифрлық технологияларды қолдану тиімділігі оны жобалау мен қолданудың келесі шарттарында қол жеткізіледі: Электрондық оқу жоспары мектептегі тарих білімінің мазмұнына қойылатын нормативтік талаптарға сәйкес жасалуы және пәнді оқыту процесінің құрылымы мен логикасына сәйкес келуі керек; Оқыту профилі оқушылардың танымдық іс-әрекетін бағдарламаланған басқару үшін цифрлық технологияның бар әлеуетін максималды пайдалану негізінде жасалуы керек;

1. Цифрлық технологиялардың мазмұны оқу материалының көлемін оңтайлы таңдауға негізделуі керек, тақырыпты саналы түрде өз бетінше игеруге қол жетімді және жеткілікті, тарихқа деген танымдық қызығушылықты оятады;

2. Цифрлық технологияларда қолданылатын формалар, әдістер мен тәсілдер белсенділікке негізделген, интерактивті сипатта болуы керек, пән мазмұнын игеруде оқушының өзіндік жұмысын қамтамасыз етеді;

3. Цифрлық технологиялардың оқушылардың білім мен дағдыларды игеру деңгейін диагностикалауға және танымдық процесті түзетуге мүмкіндік беретін оқыту нәтижелерін тексеру формаларын қарастыруы керек. Бағдарлама мектепте өткенді үйрену заңдылықтарын ескере отырып жасалынуы және қолданылуы қажет;

Зерттеудің негізгі нәтижелері:

Бірінші кезең (2018-2019ж.ж.) – зерттеу мәселесі бойынша педагогикалық, психологиялық, ғылыми-әдістемелік әдебиеттерге теориялық тұрғыдан талдау жасалды. Бұл кезеңде зерттеу мәселесінің өзектілігі негізделіп, мақсат-міндеттері, пәні, нысаны және ғылыми болжамы айқындалды, цифрлық білім беру құралдарын тексерудің өлшемдері мен деңгейлері анықталды.

Екінші кезең (2019-2020ж.ж.) – оқушылардың цифрлық технологияны меңгеруін қалыптастырудың құрылымдық – қызметтік моделі жасалды, психологиялық-педагогикалық шарттары негізделіп, айқындаушы эксперимент барысында оқушылардың аталған сапасының бастапқы деңгейі айқындалды.

Үшінші кезең (2020-2021ж.ж.) – эксперимент материалдары жүйеге келтірілді, соның негізінде, оқушылардың цифрлық технологияларды қалыптастыру динамикасы анықталды. Оқушылардың цифрлық технологияларды пайдалана білулері бойынша жүргізілген тәжірибелік жұмыстың нәтижелері шығарылып, ғылыми негізделген ұсыныстар жүйеге келтірілді.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығының негіздемесі:

1. Жоғары мектеп педагогикасының теориясы осы еңбекте қолданылатын «цифрлық технологиялар», «компьютерлік оқыту бағдарламасы», «ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» ұғымдары мәнінің нақтылануымен, зерттеушінің берген өзіндік анықтамасымен толықтырылған;

2. Ұстаздардың цифрлық технологияны меңгеруін қалыптастырудың компоненттері, көрсеткіштері, мазмұны мен әдістері, құралдары, диагностикалық әдістемелері, деңгейлерінен тұратын құрылымдық-қызметтік моделі жасалынды;

3. Оқу үрдісінде электрондық оқыту бағдарламаларын дәстүрлі оқыту әдістерін педагогикалық жаңашылдықпен ұштастыру арқылы жүйелі түрде қолдану дайындық деңгейлері әртүрлі білім алушыларды оқытудың тиімділігін арттырады;

Бұл мәселені зерттеу цифрлық құралдарды, әсіресе пандемия кезінде, айтарлықтай қолдануға әкелді. Әсіресе эксперимент кезінде оқытушылардың білім алушылармен байланысы, олардың технологияларды пайдалану шеберлігі мен ұтқырлығы ескерілді.

Диссертациялық зерттеудің нәтижелері бакалавриат және магистратура бағдарламаларының «Қазақстан тарихы» оқу модульдерін қалыптастыруда, сондай-ақ оқытушылардың технологиялық шеберлігін дамытуда пайдаланылуы мүмкін.

1. «Оқушылардың ақпараттық құзыреттілігі» – тұлғаның ақпараттық әлемде дұрыс бағыт алуына БАҚ өнімдерін, интернет материалдарын сыни тұрғыда талдап, дұрыс бағалау негізінде қолдануына ықпал ететін, тұлғаның танымдық белсенділігін, сыни ойлауын, рефлексиясын сипаттайтын,

нәтижесінде ақпараттық өнімдерінің түпкі ойын түсінуді, оларды пайдаланудағы ақпараттық қауіпсіздікті, психологиялық тұрақтылықты қамтамасыз ететін білімдер, біліктер, дағдылар, қасиет – сапалар жиынтығы.

2. Ақпараттық құзыреттілік арқылы нақты объектілер көмегімен қажетті ақпаратты іздеу, талдап, таңдап (іріктеп) алу, ұйымдастыру, түрлендіру, сақтау және ақпаратты беру біліктері қалыптасады. Бұл құзыреттілік оқушылардың оқу пәндеріндегі және білім аймақтарындағы, сонымен бірге қоршаған дүниедегі ақпараттармен жұмыс істей білу дағдыларын қамтамасыз етеді.

3. Қазақстан тарихы пәніне қызығушылықты арттыру мақсатында зерттеу нәтижелері 5-7 сынып оқушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып тиімді пайдаланылуы мүмкін әдістер мен цифрлық технологиялардың рөлі туралы баяндалады.

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:

Қазақстан тарихын компьютерлік оқыту проблемаларын әзірлеу, біріншіден, қазіргі қоғамды ақпараттандырудың жалпы міндеттеріне негізделген. Электрондық құралдардың көмегімен ақпаратты алудың және өңдеудің жаңа тәсілдерін оқушының игеруі нарық жағдайында бәсекеге қабілетті тұлға үшін міндетті талап болып табылады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі - оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен.

Қазіргі таңда Интернетсіз экономиканың бірде-бір саласы дами алмайды. Сондықтан елімізде қабылданған «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында цифрландыруға күш салу арқылы адами капиталды белсенді түрде дамыту, инновациялық экономиканы құру, оқушыларға заман талабына сай білім беруді жетілдірудің құралы ретінде қарастырылған болатын.

Қазақстан Республикасының президенті Қасым-Жомарт Тоқаев 2021 жылғы 1 қыркүйектегі «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» атты халыққа Жолдауында білім саласын цифрландырудың маңызына тоқталып, оны сапалы білім берумен тікелей байланыстырып, «Цифрлы ұстаз» білім беру жобасын жүзеге асыруды тапсырған болатын.

Докторанттың әрбір жарияланымды дайындауға қосқан үлесі (диссертация авторы жарияланымның жалпы көлемінен пайызбен өлшенген үлесі көрсетілген):

Зерттеу жұмысының мазмұны бойынша 7 мақала жарық көрді. Соның ішінде 1- еуі Scopus деректер қорына енетін жарияланымда:

1. Historical Forms of Development of the Scientific Environment in Modern History Astra. Salvensis.- 2021. Vol. 52. Is. 1. pp. 337-350. E-ISSN: 2393-4727. <https://astrasalvensis.eu/> (Kyrgyzkhan G.70 %) (G. Balakhmetova, G. Muratkazin, M. Manapbaev, N. Assymova, D., 30%).

ҚР БЖҒМ Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз комитеті бекіткен басылымдарда 3-еуі жарияланды:

2. «Сандық білім беру ресурстарының мүмкіндіктері». «Қазақ тарихы» журналы// «Оқыту. Әдістеме. Тәжірибе» бөлімі, № 2 (179) . – Алматы: 2020. Б.69-71(Қырғызхан Г.А., 100%);

3. «Сандық білім құзыреттілігін дамыту». «Қазақ тарихы» журналы// «Оқыту. Әдістеме. Тәжірибе» бөлімі, №5 (182) . – Алматы: 2020. Б.72-73 (Асымова Д.Б., 30 %), (Қырғызхан Г.А. 70%);

4. «Сандық білім құралдарының оқыту жүйесіндегі маңызы». Абай атындағы ҚазҰПУ «Хабаршы-Вестник», «Тарих және саяси-әлеуметтік ғылымдар» сериясы, №1 (64). – Алматы: Абай ат. ҚазҰПУ, 2020. Б.420-423 (Асымова Д.Б. 30%), (Қырғызхан Г.А. 70%).

Халықаралық конференцияның жинақтарында жарық көрген мақалалар тізімі:

5. Орта білім беретін мекемелерде тарихты оқыту әдістемесі. Халықаралық ғылыми- практикалық конференция «Global science and innovations 2019: Central Asia», Астана қаласы , Қазақстан, Б. 9-11 (Рүстем К.М. 30%), (Қырғызхан Г.А. 70%);

6. Роль и основные функций современного педагога. «Ұлы даланың жаңа тынысы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының ғылыми мақалалар жинағы,-Шымкент: 2019. Б.20- 23(Қырғызхан Г.А.100 %);

7. Тарихты оқыту үдерісі: мультимедиялық құралдарды қолданудың оқу-әдістемелік негізі. Абай атындағы ҚазҰПУ, Тарих және құқық институты, «Қазіргі тарих ғылымы: өлкетану, аймақтық және локальді тарих мәселелері» тақырыбындағы халықаралық ғылыми- практикалық конференция материалдары, -Алматы: 2021. Б.265-269 (Асымова Д.Б. 20%), (Қырғызхан Г.А. 80%).